

Tööandjad ei tea alaealiste töötamisega seotud piiranguid

Meeli Miidla-Vanatalu
töösuhete osakonna peajurist

Selle aasta juunist augustini kontrollis Tööinspektsioon alaealiste töötajate töötingimuste vastavust töölepingu seaduse nõuetele ning kontrolli tulemused näitavad, et tööandjad ja lapsevanemad ei tea, et alla 18aastase noore tööle võtmiseks tuleb eelnevalt saada lapsevanema nõusolek ning 7- kuni 14aastase lapse tööle lubamiseks veel täiendavalt tööinspektori nõusolek.

Sihtkontrolli käigus külastati 35 tööandjat. Peamiselt oli tegemist toitlustus- ja teenindusettevõtetega, kuid kontrolliti ka teistes valdkondades töötavate, muuhulgas kohaliku omavalitsusse tööle võetud, noorte töötingimusi. Kontrollide käigus tuvastasid tööinspektor-juristid 37 rikkumist, millest 16 kõrvaldamiseks tehti tööandjale ettekirjutus. Kahel juhtumil alustati tööandja esindaja suhtes väärteomenetlus.

Mõnele tööandjale tuli üllatusena, et juba täiskasvanu mõõtu alaealine ei või siiski kõiki töid teha täisealistega võrdselt – et alla 18aastane ei tohi teha tööd, mis ületab tema füüsilisi või vaimseid võimeid, on seotud varisemiseohuga, kõrgustest kukumisega või kus alaealine peab raskusi käsitsi teisaldama.

Aastast aastasse on probleemiks olnud alaealiste lubamine tööle mehhanismidega, näiteks murutraktori või trimmeriga. Nii ka sel aastal. Tööandjad ja ka lapsevanemaid paneb jätkuvalt imestama, miks see keelatud on, kui nad kodus ju nagunii niidavad muru ning pealegi see töö meeldib neile. Kodustes tingimustes töötamise ja tööandja alluvuses töötamisele on aga suur erinevus. Ei saa võrrelda kodutööde tegemist lapsevanema või muu lähedase inimese juuresolekul lepinguga võetud kohustuse

täitmisega võõra inimese kontrollimisel ja juhendamisel.

Noored kuuluvad töökohal riskigruppi

Noored on töökohal eriti ohustatud, sest nende kogemus, väljaõpe ja teadlikkus on vähene. Neile on vaja töötamise ajal head nõu, küllaldast teavet, pidevat juhendamist ning kindlasti tervisele ohutuid töötingimusi.

Kuid mitte ainult masinad ja seadmed ei ohusta töötavat noort, vaid oht võib tuleneda ka teisest inimesest või töökeskkonnast tervikuna. Näiteks ei tohi Eestis kehtivate reeglite kohaselt töötada alaealine kohal, kus ta puutub kokku kõrge psüühilise koormusega. Siiski avastasid tööinspektorid alaealised töötamas vaimupuudega laste kasvataja abina.

Kõigist esitatud näidetest kumab läbi tööandjate vähene teadlikkus töökeskkonna ohuteguritest ja riskianalüüsi läbiviimise vajadusest enne noore tööle asumist, kuid ka oskamatus riske hinnata.

Suurimaks probleemiks alaealiste tööaeg

Kõige enam esines probleeme alla 18aastaste töö- ja puhkeajaga. Töölepingud on tavaliselt sõlmitud sarnaselt täiskasvanutega või siis töölepingu seaduse piiranguid valesti rakendades. Lastel ja

Ei tööandjad ega lapsevanemad tea pahatihti, et kõik tööd pole alaealistele lubatud. Fotol olevatel noortel pole sihtkontrolliga mingit seost.

Foto: Urmas Luik/Pärnu Postimees/Scanpix

noortel lubati töötada pikemalt kui töölepingu seaduse § 43 lg 4 ette näeb, seejuures töölepingu seaduse § 51 lg 2 kohustust täitmata. Näiteks töötas 14aastane 6 tundi päevas ja 15aastane 7 tundi päevas ning järgmine tööpäev algas varem, kui seadusega ettenähtud puhkeaja järgimine seda võimaldanud oleks.

Töölepingu seaduse kohaselt tohib 13- kuni 14aastane töötada ainult 4 tundi päevas ning ühe tööpäeva lõpust järgmise tööpäeva alguseni peab tal olema 20 tundi katkematut puhkeaga, mille jooksul tööd ei tehta. 15aastane, kes ei ole koolikohustuslik ehk kellel on põhikool lõpetatud, võib töötada 6 tundi päevas ja temal peab enne järgmist tööpäeva olema 18 tundi puhkeaga.

Seadusest tulevalt on piiratud ka noore töötaja tööle rakendamise aeg, kuid suvevaheajal lubas tööandja alaealised toitlustusasutuses tööle ka enne kella 6 hommikul ja pärast kella 8 õhtul, vaatamata sellele, et see on seaduse kohaselt lubatud vaid teatud juhtudel kultuuri-, kunsti-, spordi- või reklaamitegevuse alal ning ka siis vaid sudaõni.

Sarnaselt täiskasvanutega olid alaealised mõne tööandja juures kirjalikult teavitamata töölepingu tingimustest, sealhulgas tööajast, töötamise kohast, töölülesannetest ja töö eest makstavast tasust.

Kohati takistab sekkumist töövõtu- või käsundusleping

Kontrollimisel esines neidki juhtumeid, kus tööinspektor küll tuvastas, et alaealise töötamise tingimused ei ole kooskõlas Eestis ja Euroopas üldiselt alaealiste töötamisele kehtivate piirangutega, kuid sekkumiseks puudus õiguslik alus, sest tööd andev isik oli alaealisega

sõlminud lapsevanema nõusolekul töövõtu- või käsunduslepingu.

Esines ka vastupidiseid näiteid. Tööd andev isik ehk võlaõigusseaduse mõistes tellija sõlmis alaealisega töövõtulepingu, kuid seejuures oli enne alaealise tööle asumist läbi viidud töökoha riskianalüüs ja koostatud tegevuskava – tuvastatud olid töökohas tervist ja turvalisust ohustavad tegurid, hinnatud riskid ning kasutusele võetud ennetusmeetmed. Seejuures taotleti eelnevalt isegi tööinspektori nõusolek alla 14aastase lapse tööle lubamiseks, kuigi töövõtulepingu sõlmimisel see nõutud ei ole.

Tööinspektsioon ei pea õigeks töötava alaealisega töövõtu-, käsundus- või muu võlaõigusliku lepingu sõlmimist, mis jätab noore ilma seadusega ettenähtud tagatistest.

Sihtkontrolli kokkuvõttena võib öelda, et tööandjate, aga ka lapsevanemate ja noorte endi teadlikkus tööõiguse regulatsioonist ning alaealiste töötamisega seotud erinõuetest on kahjuks madal. Tööandjad ei saa aru oma juriidilisest ja moraalsest kohustusest noori töökeskkonnas kaitsta ning üritavad vastutusest vabaneda muu võlaõigusliku kokkuleppe sõlmimise kaudu.

Tööinspektsioon ei pea õigeks töötava alaealisega töövõtu-, käsundus- või muu võlaõigusliku lepingu sõlmimist, mis jätab noore ilma seadusega ettenähtud tagatistest. Ka muu võlaõigusliku lepingu sõlmimisel peab tööd andev isik lähtuma Euroopa sotsiaalharta ja direktiivi 94/33/EÜ põhimõttest, mille kohaselt ei tohi alaealise töölkäimine takistada tema sotsiaalset arengut või hariduse omandamist. Näiteks hariduse omandamise takistamiseks tuleb töölepingu seaduse mõtte kohaselt pidada ka seda, kui alaealine käib koolis, kuid ei jõua väsimuse tõttu tundides piisava aktiivsusega osaleda. Kooliskäimine on ja jääb alaealise kõige olulisemaks kohustuseks ja õiguseks.